

MALŪNA PRŪDS

RUDĪS EDVARDS

Muosiedė (Skouda r.) malūns. Mukienės Danutės portėgrapėjė

Muosiedė malūna prūds, ligėnont so patio miestalio, bova dėdėlis, ėlgs ė daug daugiau sosėraitės ož patė dėdliausė gatvė. Pats vėdorīs, koris tarsi sosėrėtosi žmuogaus kopra liuob rėmtėis i Kestutė gatvė, sava petės laikė Salontū gatvė ė tėlta so ondėns noleidėma stuoviluoms. Pėlvs so rėitās bova aprėitės muokiklas kalna, ont koriuo pro medius liuob švitietė Endrikienės nomū baltā dažītė longā, ėlgs valsčiaus dvėaukštis ė ož anam – dvėaukštė Muosiedė pradėnė muokikla. Prūda rėitā, jė anus ligintomem so žmuogaus kuojoms, bova daug ėlgesnė ė daug daugiau sosėraitė, vo tėis Naujoku kaimo geruokā prasėžgė. Matā, vėns rėits ėjė ont Šaukliū, ont anuo dabar vadėnama draustėnė, koriuo žemės gėlmės, kap dėdėliausis maišos, ĩr prigrūstas vėsuokė plauka akmėnū, vo ontros rėits ĩr pražergts i rītus, i Žeburuok ė Šatiu posė. Vo tarp tū rėitu, gal sakītė, ont patė tuo isėvaizduojėma žmuogaus pastorgalė, prieš kara bova židu kapā, korėi, ont Bartovo pastatios naujė ožtvanka, palėka bemaž apsėmtė.

Muosiedėškė nu vāka metu auga so sava prūdo. Vaikigalė, nieka neveiziedamė, ka ožkaitins vasaras saulė, liuob pri pat tėlta pakraštė nosėmes drabužius, atsėstuos ont tėlta torieklu ė statė galvomas i prūda gėlmė. Pri stuovilu ė tuoliau, einont prūda vago, gėloma liuob būs daugiau kap do metrā. Neront nereikiejė bėjuotėis, ka galva atsėtrėnks i dumbla a i dognė ismegosi akmėni.

Prūds bova rėkalings ė paugosėms: virā, kor bovė, kor nebovė, jau ė sied paprūdė ė nėligėnont kap pormuons arkli žėgnuo ondėni so meškerkuotio ė iš tuola vuos iveizamo meškerės siūlo. Tik tuokiū nebova daug – tėn kuoks nosėsiediejės muokituojielis a valsčiaus raštėnės sodžiūvielis. Žėnuomās, šviežė kepta a vėrta žovės patėka vėsėms, bet ka so meškerė retā kumet to anou sogrėbsi, vo valgītė par dėina muosiedėškems liuob reikietė mažiausė tris kar-

tus. Ta ė meškeriuojė tik tėi, korėi liuob gaus valdėška alga, ė pri prūda ės tik praviedintė par dėina nosiedietu kelniu. Žvejuotė so meškerė liuob ėtė da ė tėi, korėi netoriejė nikuokė oždarbė. Anėms prarastė nebova kuo. Vo šėp jau rimtėijė šeimū virā liuob oždėrbs pininga. Anėi sekmadėinie sies ont dvėratė ė varīs i pajūri, i Švėntōjė, vo vakarė grīš apsėkruovė dvėratius mėnkiems ė sėlkiems. Ǝ tėik, kėik begalies pavežtė. Žovės bova, ligėnont so givolė a paukštė mėsos, daug pėgesnė, tad, torint pininga, i pajūri važiuotė apsėmuokiejė daug geriau, nego so meškerė kiorksuotė paprūdė.

Prūds bova rėkalings ė Muosiedė muotrėškuoms – anuos i ondėni liuob palės vėsus sava šėimuos žmuoniū nešvaromus, vėsa nosėdėrbosiu viru prakaita. Žėnuomās ne tėp paprastā, bet pėrma pelėnū šarmė skalbėnius ėšvirins, vo paskou žmuoniū stomamūs rateliūs vėš pri prūda ėšplautė. Ǝ tas prūda ondou bova tuoks, ka anamė ėšvelietė drabužė be kuokiū kvėpalū liuob kvėpies laukū uoro ė džiogins šėrdi.

Pagal Kestutė gatvė stuoviejė žmuoniū gīvenamėijė nomā, vo anū oždoraliūs – sandielė ė kūtalės. Prūdou liuob reikietė prarītė nemaža dali ė tū kūtaliu nešvaromu. Anū nebova daug ė dėdiesis prūda ondou vėskou grėtā liuob sovėrškintė, ėšskėistė ė ėšmestė so čė pat besėsokontio malūna rato i Bartovas opė ė noneštė tuolin, ka šėlta ondėns bakterėjės pabėngto vėskou ėšvalītė, soskaldītė, ė ondou atgauto sava skuoni ė kvapnoma.

Prūdė liuob plūdors ė kelės valtīs, bet anas toriejė tik patīs mondrėijė muosiedėškė. Vėina toriejė ė muokikla, ė anuos muokiklas vākams nieks negailiejuos – isėsiedā ė važiuok kor nuori ė kėik nuori. Kam rėks – palauks. Jė ne šėndėin, ta rītuo, bet solauks ė galies pasėėrstītė.

Muokiklas valtės bova ne vėsā sotėkosi, ė, ka nuoriesi plauktė, reikies ėšsėmtė ondėni. Bova anuo ė tam rėkalou skėrta skardėnė.

Plauks valtėlie, žėnuomās, ne vėns, vo kelė. Tonkiausė pramaišo ė mergātės, ė vaikelė. Plaukdams, kol dā tebesi pri prūda krašta, ė negėlėi matuos nuors ė smunkous dumblėns dognos, dā nieka tuokė, galiejė pagondintė bokštesnės mergātės, palingoutė valtī. Vo ka jau iplauksi i vagoos vėdori ė bematīsės tik jouds gėlos ondou, jūkū nieks neliauob bekriestė. Plauktė jau muokiejuom, bet vės tėik, jė kas apersto valtī ė būto reikiejė ėš vėdorė nosėkapstītė lig kronta, ne kuožnam tebūto ėšėjė. Neplaukosem valtīe paplaukiuojėms – dėdėlie pramuoga, vėsa krūva naujū jausmū ė pargīvenėmu. Diel tuo, ka bus kāp, mergātės liuob prašītė, ka prijimtumi anas i valtī.

Prūda ondėns pavėrsios liuob būtė pėlns augalū ė vėsuokiū vėsuokiausiu gīviu. Vėsor, kor sekliu, maties lūgniū apvalė lapā ė stombė geltuonė žėidā, korėi ont ėlgiausės stėibās bova isėtvėrtėnė i prūda dogna dumbla. Ne vėsė augalā liuob ėšlīstė ėš ondėns – žaliava ė patemė ondėnie, koris ėš lieta slinkdams anus lonkstė i šuonus. Saulės spindolė, nu bangieliu pavėrtė i švėisės joustas, dėinū dėinas žais so tās tīvolioujėntės lapās.

Vo nu vabalū, vėsuokiausiu mosū, spalvuotu laumžėrgiu sparnieliu ė kėtū šėltuos saulietas dėinuos gīviu košies vėsos prūda pavėrsios. Anū liuob ė ont patė gėlmė, bet ne tėik jau daug, tik greitė joudė kap gozėkā kėitasparnė vabaliokā ė ėlgauojė ondėns žiuogā, korėi čiuožtė ont ondėns imerktuoms ė nešlompončiuoms kuojoms kap pėrmuos klasės meistrā. Vėskuo bova ė patemė ondėnie, po lūgniū lapās. Čė ėš lieta šliaužuojė ėlguos ragėlius ėškėšosės vėsuokiū kevala formu sraigės, grėtā ėrsties dvėkuojė oustoutė vabalā, vo kartās pro lapus nomaus ė dėdėlė, solig žmuogaus nikštio stuorė ė gerā isėjėdė baltapėlvė padarā.

(Nukelta i 60 p.)

(Atkelta iš 59 p.)

Bova ondėnie ė vėsuokių žovieliu mailiaus, dogno ė ont žuoliū stėibās šliaužiujė vėsuokė stuoroma medvežė, dėdėlė muoliuskā. Pasėveiziejės prūdė galiejė pamatītė vėskuo ė pajostė, kāp tēi padarā gīven, maitėnas, kariau, biegas nugaliėtėjė ė šuokėnie ėš džiaugsma laimiejosėjė. Daugiausė akis liuob patrauktė mielėnsparnė ė mielėnpėlvė laumžėrgė, koriū bova aibiu aibės. Žėnuomās anėi nestuoviejė kap kuokėi viejė nejudėnamė medė lapā, vo lieks, gainiuosės vėns kėta, sosėtėkė šuoks meilės šuoki, ikrės i ondėni ė, ka atšals pastorgalė, ruopšės ont kuokė lapa pasėsildītė, vo jė ožteks paraka, zvimbins i vėršo, i saulė, ka grėtiau pradžiūto sparnā, ė ka grėtiau atrasto ontra ė ėš naujė galiato pradietė meilės šuoki. Matītėis anėi liuob nojaustė, ka po karštuos dėinuos atėt šaltesnė naktės, ė po vasaras karštiu – žvarbos rodou. Tad, nieka nelauks, nauduosės atėjosė mėnoto. Anėi muokiejė gīventė geriau ož daugeli žmuoniū. Plaukont so valtelė vėskou matīsī, bet nežiupsuosi, reikiejė ertėis, rokoutėis so paneliems, išdaigautė, laidītė samuojus, būtė vėsū matuomam ė gėrdėmam.

Prūds sava švaremė ondėnie liuob torietė ne tik dėdėliū žovū, bet ė viežiū. Anėi prūda vaguo po ajerū šaknimis isėtaišs dėdėlius orvus ė laimingā gīvens. So ronkuoms anū neprigausi, ĩr gėlėi, tad reikiės iš giliū orvū anus išvėliuotė so masalo. Ka jau pradiēs židietė žėmė, ė viežienės iš paoudegė bus palėdosės sava vākus savaronkėškam gīvenėmou, vo prūda ondou nosekės, muosiedėškė, pasėdėrbė kesalės (nedėdėlius tinklelius), i anū dogna kap masala irėš nolopta varlė ė ont ėlgo šniūrelio ė kuoto nolės tou keselė ont prūda vaguos dogna. Palauks pėnkės mėnotas ė trauks laukuonās. Vėina karta keselė bus tošti, vo kėtōji – ėštrauksi ė pėnkis, ė dešimti viežiū vėino ėškielėmo. Vo jug so vėino keselė viežautė nės ni vėns, nešės ont sava petės mažiausė dešimti. Ta par vėina vakara, jė viežė ės, galiejė sogautė do ė tri šimtus. Viežavėmo daugiausė liuob ožsėjims paauglė, korėi rītmetie onkstėi, ėšvėrė viežius, veš anus i latviu Priekolės a Lėipuojės torgo pardoutė. Ož sorinktus piningus parsėveš ne vėina kepala dounas ė kėtū miesta priekiū.

Viežavėms liuob patėktė ne tik paauglems, bet ė soaugosėms, bet anėms daugiau patėks ne gaudītė, vo so paauglės po dėinuos darbū ė karštiu pralėstė vėina kėta valonda. Anėi ožsėkors nedėdėlė ogni, sosies aple anou ė politikous, aptarėnies sava rėkalus. Vo ka nesošalto, pašildīs sava vėdo ė vėino kėto stėklo baltuosės. Kebūnont ni nepajos, ka jau atėjė naktės, sospinda žvaigždės, pakėla pluona mėgglė ė iš ož mėška pasėruodė dėdėliausis rauduonā gelsvos mienou. Ožkortāsis laužielis pamažo apsėtrauk plienim, ognelė nebšėldīa ė vīrā ėškeliaun ont nomū. Keliuoms valonduoms ėlgiau bepasėlėks tik tėkrėjė viežautuojė. Anėi, atsėraitė kelniu rėitus, pažliogosė pėivo ė vaguos pakraštio brės nu vėnuos keselės pri kėtuos, ištrauks ė viel ilės anas, ė dies i maišieli čežontius viežius. Vo tou tarpo jau aukštā pakėlės mienou ės paskou anus atsėšvėitės prūda vaguos ramemė ondėnie, spindies žvaigždės, pėlkous mienolė apšvėistė paprūdies miediu kontūrā ė retkartės pliumpteries atgal i ondėni, ka ėššuoks ėš anuo apsėmėiguojosi dėdėlie līdeka.

Malūna prūds bova nepamainuoms dalīks ė žėimuos laikė. Toukart, atėjos vakarou, ont pėrma blėzgotė ė pastuoriejosė prūda leda liuob pasėskleistė vėsė miestalie gīvenė muoksleivė ė kėtė paauglė.

Leds bus parmatuoms kap stėklos ė galiejė matītė vėsa prūda puoledini gīvenėma – žalius ė parodavosius augalū lapus, spal-

vinga dogna sosėkluostīma, lėngva ondėns plevėnėma. Ni vėina gīvė nebmatīsī, anėi sliepies arba dumblē, arba neparmatuomuo vaguos gelmie.

Sosėrinkosėms miestelė patvaiskems bova vėsuokių ožsėjėmėmu. Pėrmiausė, jė toriejė ledžingas, galiejė lakstītė kap paukštis, maž jodindams kuojės ė grėtā vėn noliektė i prūdgalius, kor prūda vaga liuob pavėrstė i siaura, negėli, raitīta ė akmėninga, karklās ė alksnės apžielosi Aiškūna opalieli so baltās sausledės ė biegotio neožšalosė ondėns polsavėmo. Galiejė nardītė tarp draugū, korėi netoriejė ledžingu ė bova atėjė pašliūkštėnietė so medėnės klumpės. Kėtāsis ont leda liuob atvažioutė ė so dvėratio, bet ritins anou atsargė, ka nenosėsokto galvuos. Ne vėns atsėtėmps ė ragelės, vo tēi, kor so ledžinguoms, stums anas, ap-lėposės korkuliems mergātiu.

Vėsos vakara linksmoms prasėdies sotemos, ka sožėbs žvaizdės. Vākā, kamė radė, atsėtėmps dėdėliuos mašinas padanga, sop-jauštīs i nedėdėlius gabalus, oždegis ė, pamuovė ont lazdekės, pasklės ont prūda leda. Guma traškiedama degs, lės smėrdonti jouda dūma, vo sosėrinkė, kas ont ledžinguoms, kas ė piests, nešiuos tus žėborius, muojous so anās ė džiaugsės ognėis švėiselė, bėndro šormolio ė linksmās draugū veidās. Beėšsėskirstīs, ka jau naktės ĩbrės i pat sava vėdori arba netuolėi tuo.

Ka jau prūds gerā išals ė leds sostuories, vīrā, paims pjūklus, pjaus tou leda ė veš i klėbuona ledainė. Ėšpjaus nemaža pluota. Tievā vėn pargīvens, ka vākā, noėjė pašliūkštėnietė, nepataikīto i tas išpjautas puoperšas ė nenoskėisto. Vo šėp jau vākams, kol leds tebėbūs pluons, liuob pasėtaikīs ilūžtė, bet kėtė, bovė šalėp, atbiegs ė ėštrauks, nelės noskėistė.

Prūda vaga tēis valsčiaus pastato bova gėlesnė nego trīs metrā, ondou šalts, nes ėe i anou isėlej daug puozemėniu šaltėniu. Vėina Sekmėnės rīta, pīš pamaldas bažničiuo, Ėndrikienės do vaikė, atlėkė ūkė žīgius ė geruokā išėlė, tēis valsčio sošuoka i prūda nosėplautė prakaita. Ni nepajota, ka vėina, iplaukosi i vaguos vėdori, sotraukė miešlongis ė ons pradiejė skėistė. Ontros, dā tebėbovės ont kronto, šuoka anuo gelbietė. Skėistontiesis smarkė apkabėna gelbietuojī ė tas nebgaliejė beaplauktė – ė abodo jaunė vīrā noskėnda. Berada anus Zūbė Augustis – gers ė stėpros nardītuos, tik po dvijū dėinū. Ėndrikienė atradieju bova paskīrosi ė ožmuokiejė dvėdešimti litu. Ėš ondėns ėštrauktė vīrā bova vėns ontra stėprė apkabėnė, reikiejė pavargtė, kol anoudo vėina nu ontra beatskīrė ė pagoldė i atskėrus grabus.

Dėdėliausis atmintėns ĩvīkis muosiedėškems bova prūda ėšleidėms. Tėp liuob atsėtėktė par pati vasarvėdi ė par 4 a 5 metus tik vėina karta. Žėnuomās, malūnėninks so miestelė galvuoms liuob sogalvuotė kuokė nuors „svarbė“ priežasti – taisītė stuovilas, malūna ondėns sokamouji tekini a dar kou kėta, ė sotarto laiko pakels vėsas tėlta stuovilas. Ondou vėso tėlta platomo ė gėlomo pradiēs vėrstė i akmėninga ožtėltė dobori, grėtā vėn išsėskleis ė ožtvindīs malūna pėiva, pasėlės i Bartovas raitīta vaga, bet netėlps ė lėisės par kraštus, ė par kuoki kėluometra ožtvėndīs platius pėivu pluotus. Malūnininkou ė kėtėms maž rūpiejė, kāp ė kor tas ondou biegs. Pats svarbiausis ėšleista prūda rėkals bova žovis. Reikiejė kāp galint daugiau anuos sogrėbtė, parsėneštė, sosūdītė, ka nesogesto, patėnkintė miestelė puonus ė artėmus draugus. Tam dalīkou, ka žovės i Bartovas opė neėšbiegto so ondėnio, pri tėlta liuob naudoutė tinklėnės ožtvaras, vo iš nosekosiu prūda doboriū anou liuob graibītė so krītiem ė kėtuokės tinklās.

Ka jau pradiēs švėstė rītmetis, pamatė, kas ĩr atsėtėkė, i ėšleista prūda pluotus soplūs muosiedėškiū vākā. Anėi netories nikuokė

Muosiedē prūds. Mukienēs Danutēs portēgrapējē

tinkla tik terbelē par pieti, basas kuojēs ē dvē ronkas. Ē brēs anēi par lēkosi doboriū ondēni, lig bombā klimps i tēršta dumbļa, ē, pamatē nosekosiuo vēituo besēblaškont dēdesnēs žovis, pols anū gaudītē ē kēštē i sava terbas. Ni vēns, tou rīta atējēs pabraidītē po prūda dumbļa, neliuob grīztē be žovēis. Tū mažiesniu žovieliu (gaudont so meškerē ē tuokēs sogavēs būtomi laimings) nieks neliuob imtē, vēsē gaudīs tik dēdēlēs raudēs, līnus, šapalus, šamus, viegielēs ē kētas, koriuos karto so žvejēs morkdies po dumblēna doboriū ondēni. Žovis bova slīdēs ē, ruoduos, jau sočioptas išslīs iš sopsaustū delnū ē pabiegs. Ēe anou jau sočiopta kēts vāks, vo po tava kuojuoms jau atplaukē kēta, ē viel poli i dumbļa, čiumpi naujē pasēruodiosē. Vēsē žvejē nu kuoju lig galvuos bus vēns dumblos, beblēzgies tik anū laimingas akīs, nes kuožnos terbelie nešēs kelēs stombesnēs žovis.

Atēt jau prišpēitis, jau ē dēdiesniu žovū neblēka, žvejē, kamē kas radē švaresnē ondēns, prausas, plaunas kuojēs, nosēvėlkē skalau bēndēs a marškēnius. I dumblēna dobori plēks līstē negaliejē, nes daugībē dumbļa gīviu ipikē ont sudrumsta gīvenēma īr be gala ipikē ē kondžiuojēs be juokē gailēstē. Vo jē i tava skūra ikēbs solig ninkštio dēdoma stuors baltapilvis vabals, ka ons solēs aštrius dontis, ta iš doborē šuoksi laukuonās kap kolka. Bēndē nu tuokiū netēkietomu liuob apsaugotē. Jau apsēpluovē vākā būrelēs ēt nomēi, anēi mata, ka šimtās mažū žovieliu gol nosekosiuo pakrontie ē, ont dumblēno dogno pēlvus išvertosēs, spind saulie sēdabrēnio žvīnelio. Tās laikās niekam ni i galva neliuob atētē, ka ēš mažū žovieliu paug dēdēlēs, ka ēšlēdont prūda rēktom anas ēšgelbietē, parkeltē i opī a kāp nuors kētēp sogroužintē i prūda, ka ons viel bus ožtvindīts ondēnio. Po keliū dēinū tuos negīvas žovelēs liuob ēšņiktē – anas sorīs šimtā iš kažkor atliekosiu varnu ē kētū paukštīu. Kol naujē prileistamē prūda ondēnie beatsēgaus bovēs gīviu pasaulis, praēs kelē metā.

PASĒĒLGAU ŽEMAITĒŠKA ŽUODĒ

RUDĪS EDVARDS

Pasēēlgau žemaitēška žuodē,
Kartās gērdo TV šlebezdioujint –
Aš klausaus prisēmerkēs ē guodē,
Bet ne tēp, kap par kaima važioujint.

Daujuotītē, Mukienē ē kētē,
Nuors ēšlaika žemaitēška tuona,
Tik tēi žuodē lig būtom nokrētē
Ont miestietēškas gatvēs betuona.

Žuodiou rēk sava dounas ē būvē –
Kaima žemēs, kapū ē daržieliu,
Tiktā tuokart iš sava slieptovēs
Ons ēšleid sava skombontē siela.

Ons soaugēs so ūkē padargās,
So žmuonim, kor ikēbē i plūga,
Brēda kaimē težēnuoma varga,
Gluostē arkli, vo kartās ē plūga.

Ons so muotinu senū kontrībē
Išlingouts so luopšēniem pri lēmpu,
Ka anou rusu raitelē trīpē,
Ē kiesēnuos sonaikintē lēnkā.

Tēi žemaitē kap akmenis lauka
Nepralaužamo sēino stuoviejē,
Sava gimtouvē kalba ēšlaikē,
Ē apgīnē nu aršē kēnkiejē.

Ē tarmie viel iš naujē soskomba
Da be knīngu, be rašta taisīkliu –
Tarsi žemē porēnontis žombis
Ruovē kalbēnē pēktzuolē prēklē.

Žuodis vedē ē kaima jaunima
I šuokius, i vesieliu linksmībēs,
So anās kaima vaikē nomīnē
Rūtelēs, kor po šaltiu praknēba.

Tink vēsor tēi žemaitēškē žuodē,
Tik nerēk anū tēptē ont brokē,
Ka tarmiū sorinktamē aruodē
Būtom tvērtē, gīvē, nesosmokē.

Išsēēlgau žemaitēška žuodē,
Ka mus mama arba bruolē prabēlto,
Ka žemaitēškā skombontēs ruodas
Vērstom mūsa bēndravēma tēlto.